

Posudek na bakalářskou práci

Název: Sociální síť obyvatel jihoslovenské vesnice v postproduktivním věku

Autor: Jolana Miličičová

Fakulta humanitní studií, Univerzita Karlova, Praha 2020, 103 s.

Bakalářská práce Jolany Miličičové je součástí vědecko-pedagogického projektu, který na FHS UK realizujeme již od roku 2008. Zabývá se antropologickým výzkumem vesnické lokality a z různých úhlů pohledu popisuje a interpretuje sociální realitu místa a sociální procesy, které zde pobíhají. Na jednu stranu tato skutečnost mohla výzkum a orientaci v problému ulehčit, protože terén byl již promyšlený a interpretovaný, na stranu druhou ten samý fakt představoval výzvu nalézt nosné a dosud neřešené téma. Jolana Miličičová si pro svoji studii zvolila další výsek sociální reality. Zajímá ji povaha sociální sítě seniorů. Klade si otázku: Jaká je povaha celo-vesnické sociální sítě lidí v postproduktivním věku?

Při koncipování své práce vycházela z teze, že lidé v postproduktivním věku vytvářejí v rámci lokality vrstevnické vztahy, které do jisté míry lze chápat jako specifické (přestože ne autonomní). Svá východiska ukotvila jak v sociologické, tak antropologické literatuře. Klíčovým pojmem byl postproduktivní věk a sociální síť. Pojem postproduktivní věk definovala s ohledem na vztah ke zdrojů a zapojení do sociálních interakcí. Sociální síť pak chápala autorka ve dvou rovinách. Jednak zvažovala sociální síť jako strukturu vztahů jednak jako zdroj či potenciál, který vyplývá ze sociální koheze. Zvláštní pozornost pak věnovala diskusi povahy rurality a vztahů, které se na vesnici utvářejí. V odkazu na stávající výzkumy pak uvedla, že lidé v postproduktivním věku čelí překážkám, které je vylučují z jiných sociálních sítí (izolace), k čemuž vede nejen jejich jiný přístup ke zdrojům, ale především bariéry v komunikaci, které mohou být jak fyzické, tak kompetenční. Nicméně jak autorka zdůrazňuje v odkazu na literaturu, roli zde hraje historie vztahů a jejich kvalita.

Výzkum, jak již bylo uvedeno, Jolana Miličičová realizovala v návaznosti na dlouhodobě probíhající výzkumy ve sledované lokalitě Sklepná. Její metody tedy byly kvalitativní. Užila zúčastněné pozorování a polostrukturované rozhovory. Výzkumem obsáhla poměrně velkou část sledované sociální reality. Na základě výzkumu vytvořila relevantní data, která interpretovala.

Své nálezy Jolana Miličičová představuje strukturovaně. V rámci šesti kapitol postupně natáčí pohled, aby popsala i interpretovala sociální síť vesničanů v postproduktivním věku. V první řadě identifikuje struktury, které v rámci sítě vznikají, resp. uzly, které tvoří pomyslnou „krajku“ v rámci sociální sítě. Všimá si i těch jedinců, kteří stojí mimo tuto síť či na jejím okraji. Následně pak popisuje typy vztahů, které jsou ve hře: příbuzenských, kamarádkých a sousedství a dává je do souvislosti s povahou vztahů na vesnici. Pro analýzu sociální sítě jsou klíčové praktiky, skrze něž se struktura konstruuje a reprodukuje. Dále autorka uvažuje o faktorech, které se podílejí na vytváření a udržování sítě. Jsou to jednak charakteristiky jedinců, pro které mohou být v navazování a udržování vztahů v rámci sítě preferováni (starousedlictví, jazyk komunikace, sociální status, gender, kondice a věk dožití). Jednak svoji

roli hraje prostor, který vystupuje jako příležitost, stejně jako limita pro zapojování se do sociální sítě. Zvláště se pak autorka věnuje otázce genderovanosti praktik vesničanů v postproduktivním věku. Ukazuje, že gender se významně wpisuje do praktik, které konstruují sociální síť. Velice zajímavý je nálezk, že ženy se orientují na svoji vrstevnickou skupinu, zatímco muži překračují vrstevnický sociální okruh; že ženy se věnují práci, zatímco muži zábavě (resp. takový obraz je konstruován). Dalším významným zjištěním je, že senioři v obci nejsou vyloučeni ze segmentu obživných aktivit, naopak jsou garanty samozásobitelské produkce. Navíc hrají klíčovou roli (zejména ženy) při udržování sociálně vysoce ceněných aktivit/praktik (kostel), což jim přináší sociální uznání. Také se snaží udržet svoji roli v oblasti sociální kontroly, potvrzovat a ustanovovat žádoucí normy. Dokonce se nabízí otázka, zda staré ženy a jejich sítě nehrají významnou roli v lokální politice (naše výzkumy by to potvrdily: „Starostku zvolily staré ženy“, které se v rámci sociální sítě dokázaly mobilizovat, aby zvolily kandidáta, který nejvíce splňoval jejich očekávání. O tom ovšem v práci není, taková data autorka k dispozici neměla s ohledem na povahu výzkumu a krátký pobyt v lokalitě. To není výtka, ale impuls k promýšlení.) V poslední kapitole se pak Jolana Miličičová zabývá emickou perspektivou členů sociální sítě – reflexi sociální sítě seniorů. Vesničané deklarují zásadní postoj, a to být s každým zadobře, což jasně odkazuje kvůli udržovat sociální síť provázanou. Zároveň ale ti samí senioři reflektují, že jejich síť je dynamická zejména v této fázi života. V závěru pak autorka propojuje svoje nálezy s literaturou, která se vyslovuje k pozici seniorů v rámci sociální struktur společnosti. Dospívá k závěru, že sociální síť vesničanů v postproduktivním věku má mobilizační potenciál. Setrvačnost vztahů a praktik umožňuje vesničanům v postproduktivním věku udržovat aktivní vztahy a zůstávat vlivnými jak v oblasti produkce, tak v oblasti politického vlivu, a to díky existující sociální síti, v rámci které proudí informace a produkty.

V rámci obhajoby bych se autorky zeptala, na vztah postproduktivního věku, praktik a pozic v sociální síti. Jsou tyto praktiky a vztahy výlučné právě a pouze pro seniory? Dále bych se chtěla zeptat, zda pro sledovanou skupinu je vhodné označení postproduktivní věk, to znamená, do jaké míry tato sociologická kategorie konvenuje s jejími antropologickými nálezy? Do jaké míry by autorka výchozí zúžení zájmu na sociální síť vesničanů v postproduktivním věku vnímala jako antropologické x sociologické?

Po formální stránce je práce velice pečlivá. Malé nedopatření nastalo v citaci Kabátka.

Celkově práci Jolany Miličičové pokládám za zdařilou. Data, která vytvořila, jí umožnila systematicky promýšlet zkoumaný problém. Autorka dospěla k zajímavým nálezům, které dále prohlubují promýšlení sociální reality malé rurální komunity. Za ocenění stojí i skutečnost, že autorka do textu zapojuje i na studie svých kolegů, kteří psali závěrečné práce před ní.

Práce splňuje nároky kladené na tento typ práce. Hodnotím ji jako výbornou.

V Praze 17. 6. 2020

Dana Bittnerová